

Németh László: Hamvas-kör Tündérhegy

A tanulmányt Hidas Györgynek, Göncz Kingának és Ajkay Klárának ajánlom.

A Hamvas-kör a pszicho- és szocioterápia fogalomrendszerében egy biblioterápiás csoport. Az én értelmezésemben egy olyan szellemi kör, amely segít megtalálni minden ember számára a saját alapállását, ezzel realizálhatóvá tenni,- a minden emberben ott lévő - ideák megvalósulását a mindennapi élete során.

Az első mondatokból nyilvánvaló, hogy ugyanannak a helyzetnek a leírása két fogalomrendszerben is történhet. Miután a tanulmány egy művészetterápiás kötetben jelenik meg,- ezért a művészetterápiára oly jellemző módon - a leírás a Hamvas-kör saját fogalomkészletét fogja alkalmazni (azért zárójelben utalásként a pszichoterápiás fogalmakkal való megfeleléseket is jelzem).

E tanulmány „kevert” műfajú. Ennek oka, hogy a leírás igyekszik a Hamvas-kört, mint egy (lehetséges) biblioterápiás módszert bemutatni, ugyanakkor a „módszeren” túl fontos megmutatni azt a szellemi alapállást, amit a Hamvas-kör, illetve vezetője Németh László képvisel.

A leírást megelőzően szeretném jelezni, hogy a Hamvas-kör működése, sok elemében tudatos választás eredménye, de sok tényező az idők folyamán kristályosodott ki, amiben az én szerepem annyi volt, hogy következetesen képviseltem a tudatosan választott értékszempléket, és a folyamatában kialakult elemeket beépítettem és megőriztem a Hamvas-kör működésébe. Ilyen elem, hogy a Hamvas-kör 20 éve működik Tündérhegyen (1984. májusában a Pszichoterápiás Osztály indulásával együtt jött létre a csoport/a Hamvas-kör). Az indulásnál nem volt megtervezve a Hamvas-kör időtartama. Azóta minden héten csütörtök este volt/van Hamvas-kör. *„Csak akkor kezdődik az élet, ha az ember nem tudja, mi lesz.”*¹

A Hamvas-kör kialakulása

A Hamvas-kör létrehozását több cél indokolta. A Pszichoterápiás Osztály pszichoanalitikus terápiás eljárásai nagyon kötött működésmódot jelentettek – a terápiás technikákban, nyelvezetében, értelmezési keretében, idői ütemezésében. A pszichoanalitikus megközelítés

és a terápiás közösség ötvözetét jelentő terápiás rezsim hívta és adta azt a lehetőséget, hogy a terápiás rendszer részeként létrejöjjön egy szabad, kötetlen klub-forma. E klub értékeiben őrzi a terápiás rendszer szellemiségét, de kiegészítve és azt meghaladva olyan közösségi teret is teremt, ahol nem a külső szabályrendszer irányít, hanem az egyéni kreativitás, szemléletmód és megnyilatkozás megjelenésére van mód. Az indulásnál a „klub” vegyes műfajú volt. Voltak (mások műveiből, illetve saját művekből) felolvasások, zenei előadások, színházi jelenetek, performancok. Körülbelül egy év alatt jutott el oda a „klub”, hogy a felolvasások dominálták. Miután nálam (a vezetőnél) mindig Hamvas Béla írásaiból volt egy-kettő, ezért amikor más nem hozott felolvasnivalót, akkor Hamvas kézírataiból² olvastam fel egy részt. Lassú folyamatban Hamvas-körre alakult az induló klub. Azóta is ugyanaz a rituálé határozza meg a kör működését. Indulásként Hamvas Béla műveiből kerül felolvasásra egy részlet, ez lesz a közös szellemi kiindulása a beszélgetésnek.

A Hamvas-kör keretei, szabályai

Minden héten csütörtökön³ 18,30-tól 21 óráig tart a Hamvas-kör, Tündérhegyen. Bárki jöhet, nincs megkötés. Mindenki akkor érkezik és távozik, amikor azt a legjobbnak tartja⁴. Teljes szabadsága van mindenkinek, hogy megválassza a részvételének a formáját⁵. Ha szeretné, akkor a többiekkel megosztja a gondolatait, ha ahhoz van kedve, akkor csak meghallgatja másokét. A beszélgetés közben lehetősége van mindenkinek teát inni. Ha egy ember van, akkor is megtartásra kerül a Hamvas-kör, és ha ötven ember van, akkor is. A Hamvas-kör egy hely, ahol együttlétet, együttgondolkodást talál, akinek erre igénye van. Nincsenek formális szabályok. Aki szeretne, lehetősége van bemutatkozni. Lehet egy alkalommal jelen lenni és akár évekig járni⁶. Minden csütörtök este önmagában egész. A felolvasott részlet a közös kiindulási alap, nem kell ismerni a felolvasott rész előzményét, nincsenek korábbi visszautalások, ami az aznap este jelenlévőket elidegeníthetné a helyzettől.

A Hamvas-kör működése

A Hamvas-kör az állandóságával van, és elérhető. Egy olyan hely, ahol szívesen látott mindenki, aki betér, és együtt szeretne gondolkodni másokkal az élet eseményeiről, saját alapállásáról az életében. A Hamvas-kör nem képvisel ideológiát, nem elkötelezett egyetlen értékrend mellett se. A Hamvas-kör multikulturális megközelítést képvisel. Habár a beszélgetés fókusza a résztvevők alapállásának megértése, ez a közelítés inkább filozófiai,

mint pszichológiai, vagy mindkettő egyszerre. A filozófiai (és pszichológiai) közelítés alatt azt kell érteni, hogy minden résztvevő a maga ismereteivel, fogalomkészletével, világról, önmaga működéséről alkotott elképzeléseivel, magyarázataival vesz részt a beszélgetésben. Mindenki a saját nevében beszél, nincsenek idézetek, hivatkozások (illetve lehetnek, de a kérdésfeltevés úgy szól, hogy az idézett, hivatkozott megfogalmazást, hogyan tudja az életében realizálni az, aki mondja). Van úgy, hogy egyetlen mondat elemzésével töltjük az egész estét. Értelmezzük a mondatot, keressük a jelentését általában az életben, keressük a jelentését a személyes életünkben, keressük, hogy a mondat megvalósulásának milyen feltételei vannak, milyen változásoknak kellene bekövetkeznie a világban, az emberekben, és a jelenlévő résztvevőkben, hogy a mondat tartalma realizálódhasson. A Hamvas-körön a megszólítások személyesek. Természetes módon kerül megkérdezésre, hogy hogyan szólíthatjuk azt, aki beszél. Ettől kezdve a nevéen szólítjuk. A Hamvas-körben a tegezésmagázás is a résztvevők választása. Én vezetőként, azt követem, ha valaki magáz, akkor én is magázom, ha valaki tegez, akkor tegezem, és ha az egyik mondatában tegez, a másikban magáz, akkor én is az adott megszólításnak megfelelő tegezéssel, magázással szólítom meg, vagy válaszolok.

A Hamvas-kör résztvevői közül időszakosan kialakul egy-egy törzs-mag, akik rendszeresen járnak egy időszakban. A Hamvas-kör az utazással kezdődik, amikor a Moszkva-térről busszal együtt feljönnek Tündérhegyre a résztvevők. A buszon már elkezdődik egy rákészülés az együttgondolkodásra. A Hamvas-kört követően pedig, a legtöbbször a Moszkva-tér környékén még beülnek a résztvevők valamilyen vendéglátóhelyre, és tovább beszélgetnek a Hamvas-körön felvetett kérdésekről. Itt a Hamvas-körön kívül, olyan igényeik is teljesülnek, hogy minősítésekkel, állásfoglalásokkal, közös megegyezésekkel, akár a többségi szemlélet képviselésével döntenek a beszélgetés témájáról. A Hamvas-kör társaságot is biztosít folyamatában. A Hamvas-körön résztvevők, egyéb közös programokat is szerveznek együtt. Egészen az elején 1986-ban a Hamvas-körre járók közül néhányan létrehozták a „Csatlakozó” önszervező csoportot, amely azóta is működik, változó létszámmal és vezetői gárdával. A „Csatlakozó” közösségi programokat, mozi-, kiállítás-, színházlátogatást, kirándulásokat szervez, ahol a Hamvas-kör értékrendjének megfelelő együttlétek történnek.

A Hamvas-kör egyik rítusa, az évenként megrendezésre kerülő „bor-rítus”. Hamvas Béla „A bor filozófiája” című könyvéhez kapcsolódik ez a rítus. A könyv évente ismétlődő elolvasásával történik egy felkészülés arra, hogy közösen megigyunk egy pohár bort. Három hónap rákészülés egy pohár borra. Ezalatt az idő alatt átgondolásra kerülnek a Hamvas által

felvetett gondolatok a bor metafizikájához tartozóan. Mérlegelésre kerül a bor, mint a természet jelensége. És megtervezésre kerül konkrétan a borritus – a bor szertartásának. Évenként más-és más a borritus, de közös eleme, hogy mi résztvevők megyünk a borhoz. *„mert a bor maradéktalanul ott élvezhető, ahol termett”. „... helyesen jó bort csak az tud inni, aki múzsai nevelésben részesült, állandóan költőket olvas, muzsikát legalább hallgat, ha maga nem is csinál, és képekben gyönyörködik. Ez az ember a helyes időpontot is meg tudja választani a munkára, a sétára, az alvásra, a beszélgetésre, az olvasásra, csak ez tudja, hogy a szerelmet és a bort bárhol, bármikor és bárhogyan.”* Közösén készítjük el a bor mellé az ételt, minden bor-rítusnak van egy meghívott szellemi vendége, aki gondolataival inspirálja az együttlétünket. A magunk által megtervezett és kivitelezett, a magunk számára ünneppé emelt együttlét pillanatai, az életünk részévé teszik azt a tudást, hogy az ünnepek belülről létrehozhatók, és az együttlétnek lehet olyan minőséget adni, amelyik a rákészüléssel, a keretében ismétlődő állandóságával, de tartalmában mindig megújuló helyzetet teremt. Ezzel a felkészüléssel, és ezzel a belső ünnep kialakításával az a pillanat, amikor egy választott bort, ismert szellemi tartalmával felhörpintünk, teszi realizálhatóvá az ünnepet. A bor, a virág, a gyertya fénye, a szellemi vendég gondolatai, az egymással megosztott saját gondolataink, és a közös ünnepünk – ez a teljességet adó élmény. A bor-rítus éves szinten teszi megragadhatóvá ezt az együvé tartozást, de az itt átélt élmény, ott van a hetente való találkozásban is. A hétköznapi ünnep a csütörtök. A magunkra figyelés, a másokra figyelés, az együtt gondolkodás nem kivételes, hanem hétköznapi helyzete. Magunk által létrehozva és megteremtve. Ezt adja a Hamvas-kör, lehetőségként a résztvevők számára, és lehetőségként az olvasó számára is: hogy létrehozzon egy ilyen kört, ahol leülnek, oda figyelnek egy felolvasott szövegre, összekötik saját belső gondolataikkal, érzéseikkel, kikeresik, megosztják másokkal ezeket az élményeket. És együttesen keresik azokat az alapállásokat, amelyek szerint érdemes élni.

A Hamvas-kör vezetésének szellemisége

A Hamvas-kör egy hely, ahol lehetőség van arra, hogy emberek elidőzzenek egy-egy gondolat megértésén, sokszempontúan körüljárják az adott helyzetet, gondolatokat. Ahol minden gondolat ugyanolyan értékű – a Hamvastól olvasott és a bárki által mondott gondolat. Vezetőként tudatosan kioltom, hogy bármilyen domináns megközelítés legyen érvényes. Egymás mellett lévő „igazságok” érvényességét képviselem.

Az elején felolvasására kerül egy részlet (3-5 oldal) Hamvas Béla írásaiból. A nyitó kérdés az, hogy ezek a gondolatok, kit merre indítottak el? Ettől kezdve úgy értelmeződik a helyzet, hogy Hamvas írása, kiben, milyen személyes kérdést, érzést szólított meg, és arról hogyan gondolkodik saját életére vonatkozóan. Hamvas Béla szövege személyes inspiráció, fókuszpontra irányító kérdésfeltevés, de semmiképpen nem „az egyetlen érvényes” megközelítés. Vezetőként folyamatosan erősítem, hogy mindenki gondolata ugyanolyan értékes. Merje vállalni mindenki a gondolatait. A Hamvas-kör, attól Hamvas-kör, hogy a beszélgetés központi gondolata a realizálás. Az én vezetői értelmezésem szerint Hamvas Béla központi gondolata is a realizálás. Ezt így fogalmazza meg Hamvas: *„Realizálni annyi, mint a más iránt támasztott követelést azzal kezdeni, hogy azt először önmagam váltom be.”*⁷ A realizálásra törekvés következetes képviselése ad egy szellemi fegyelmet a beszélgetésnek. Minden mondatunk érvényes, de az érvényességét a magunk élete történéseinek és eseményeinek kell alátámasztania, hogy hitelesen legyen képviselhető. Amelyik gondolatunkat az életünkben nem tudjuk realizálni, azt érdemes mérlegelni, hogy képviselhető-e? Valahol azt írja Hamvas, hogy az emberek tragédiája az, hogy olyan gondolatokat hordoznak magukban, amelyeknek a realizálására nem képesek. A Hamvas-kör megpróbál egyensúlyt teremteni a gondolatok és az életben realizált cselekvések között. Minden kijelentés mellé oda tesszük azt a kérdést, hogy sikerült-e realizálni ezt az életében, annak, aki mondja? A beszélgetések iránya így a kongruens élet elérése, ahol a gondolt és megcselekedett élet egybeesik. A realizálás másik szegmense, hogy maga a Hamvas-kör is a realizálás tereként működik. Az adott téma és a hozzákapcsolódó gondolatok a realizálás értelmében a Hamvas-körön való részvételben, az egymásra adott reakciókban, a belső keresésben rögtön megtapasztalhatóvá is válnak – így alapállást meghatározó magatartásként van jelen. A Hamvas-kör egy olyan hely, ahol realizálódik a teljes elfogadás, a másik felé való odafordulás, a közös megértésre törekvés. A Hamvas-kör beszélgetéseiben cél a gondolkodási korlátok lebontása, a „kör-gondolkodás parabola-gondolkodássá” változtatása. *„Életem legnagyobb nehézségéről szeretnék beszámolni. Reggel, amikor felébredek, önkéntelenül a tegnapi napot akarom megismételni. Minden nyáron a tavalyit. Minden gondolatomban az előbbit. Életemben az apámét. Ismételni. Örökké ismételni. ... A törvény embere a szabály embere. A kiszámítható. A karakter. A szám. A szabadság embere az infinitezimális szubjektum. A kiszámíthatatlan. A szabad. Életem legnagyobb erőfeszítése, hogy az örök ismétlések körét parabolává tudjam szétfeszíteni.”*⁸

A Hamvas-kör a sokszempontú közelítésben az utolsó mondatot a nyolcvanas évek végén az AGORA összművészeti fesztiválon egy performance keretében a következő módon festette meg közös képként:

Szakirodalom:

- Bagdi Emőke - Bognár Andrea - Urbánné Varga Katalin (szerk.) (2002): "Művészetek – Szimbólumok – Terápiák" Pszüchagógosz Bt.
- Baráth Árpád (1996) A zene és költészet „gyógyító” hatásai. In: Pszichoterápia. 1996. május
- Bartos Éva (Szerk.) (1993) Olvasókönyv a biblioterápiáról. Budapest, OSZK
- Bettelheim, Bruno (1985) A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Budapest, Gondolat.
- Bibliotréning – vezető oktatás. In: www.btk.ppke.hu
- Bíró Sándor, Juhász Sándor (szerk.) (1991), Nonverbális pszichoterápiák. Animula könyvek, Magyar Pszichiátriai Társaság – Budapest.
- Cs. Czachesz E. (1998) Olvasás és pedagógia, Szeged, Mozaik Oktatási Stúdió,
- Halász László (1983) Az olvasás: nyomozás és felfedezés. Budapest, Gondolat. 25-94.p. 231-254.p.
- Hász Erzsébet (2002) A biblioterápia oktatásának gyakorlati és elméleti kérdései II. In: www.magyarfelsooktatas.hu
- Lőrincz J. (Szerk.) (1993) Szó-Művészet-Társadalom Budapest, Múzsák 37-89.p.
- Marie-Luise Franz (1995) Női mesealakok Bp. Európa
- Mérei Ferenc (1986) " ...Vett a füvektől édes illatot" Budapest, Múzsák 53-97.p.
- Nagy A. (1991) Keresik életük értelmét. Bp. OSZK-KMK,
- Nagy A. (1986) Nehéz pedagógiai helyzetek a könyvtárban = Könyvtáros, 1986/2.sz.
- Peseschkian, N. (1991) A tudós és a tevehajcsár. Budapest, Helikon
- Schmidtné Balás Eszter (1995), Dadogó gyermekek komplex művészeti terápiája. In.: Dr.
- Tényi Tamás (2002) Nonverbális terápiák hatótényezői. In: Hang és lélek, Zenei Nevelési Konferencia

Németh László rövid bemutatkozása

A hetvenes évek végén kezdtem művészetterápiával foglalkozni – munka és képzés szempontjából is. Mestereim között vannak: Saleh Soliman, Mérei Ferenc, Hidas György, Göncz Kinga. A következő területeken dolgoztam: Gyermekkorház Neurózis Osztály, Kulich Gyula téri Nappali Szanatórium, IMEI Kényszergyógykezelt Osztály, Tündérhegyi Pszichoterápiás Osztály. 1984 óta folyamatosan indulnak komplex művészetterápiás (képzőművészet, mozgás, zene, biblioterápia) kiképző csoportok a vezetéssel vagy szupervízióm mellett. Az utóbbi időben főiskolai, egyetemi oktatással, kutatással foglalkozom: szocioterápia, művészetterápia, szociális munka, empowerment területen, valamint művészetterápia, szociális munka szupervíziójával. Elnöke vagyok a Magyar Művészet- és Szocioterápiás Közösségépítő Egyesületnek (weblap: www.mmszke.hu) Elérhetőségeim: nemeth.laszlo@mmszke.hu vagy 06/309-410-329 telefon.

Jegyzetek

¹ Az idézetek Hamvas Béla életmű-kiadásában található meg, amelyet Dúl Antal szerkesztett és az Életünk Szerkesztőség, majd később a Medio Kiadó adta ki.

17. kötet - Titkos jegyzőkönyv, Arlequin, 171. old.

² 1984-et írunk. Hamvas Béla művei a háború előtt jelentek meg, majd a szerző szilenciumra volt ítélve. A rendszerváltást megelőzően, majd azt követően kezdték kiadni Hamvas műveit. Ebben az időben Dúl Antal körül volt egy szűk kör, akik Hamvas műveit úgy tették elérhetővé, hogy a kéziratokat öt példányban (átütő papíron) legépelték és tovább adták azzal, hogy aki átveszi, ő is legépeli öt példányban. A vezető számára ezek a kéziratokról készült másolatok álltak rendelkezésre.

³ 1945-ben Hamvas Béla, Tábor Béla és Szabó Lajos „csütörtök esti beszélgetések”-et tartottak. A Hamvas-kör ennek a szellemi hagyománynak a követője, időpontválasztása tisztelgés az elődök előtt.

⁴ Van olyan tag, aki évek óta csak az utolsó 10 percre érkezik meg.

⁵ Van olyan tag, aki három évig a szoba előtti előtérben ült, mire bejött a Hamvas-körbe.

⁶ Volt olyan tag, aki kb. 10 évig járt hetente a Hamvas-körbe, és egyetlen szót se szólt ezen idő alatt.

⁷ 3. kötet – Patmosz I. Interview, 243-245. old.

⁸ 17. kötet - Unicornis, Beszélgetések, 243-245. old.